

Αλληλεγγύη, Πρόοδος, Ευημερία

Οδηγός Εκπαιδευτικού Για τη Διδασκαλία της Ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ISBN 978-9963-0-9190-4

Ο Οδηγός δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της Δράσης 4 του προγράμματος «Μέτρα για βελτίωση της κοινωνικής και εκπαιδευτικής ένταξης παιδιών τρίτων χωρών στην Κύπρο», το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης και την Κυπριακή Δημοκρατία.

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ (Αλφαβητικά)

Γιάννακα Χρυσοβαλάντη

Κυπριανού Δέσπω

Κωνσταντίνιδης Αθήνος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Κυπριανού Δέσπω)

ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Τσιπλάκου Σταυρούλα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

© 2018

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ

ISBN 978-9963-0-9190-4

1. Εισαγωγή

Ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας των σχολείων της Κύπρου δημιούργησε νέα δεδομένα ως προς τη σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού. Στις σχολικές τάξεις φοιτά ένας μεγάλος αριθμός παιδιών τα οποία μαθαίνουν την ελληνική ως δεύτερη γλώσσα. Το δεδομένο αυτό βοηθά στη συσσώρευση γλωσσικού και πολιτισμικού πλούτου και ταυτόχρονα δημιουργεί κάποιες ιδιαίτερες ανάγκες ενδυνάμωσης των παιδιών αυτών στη γλώσσα του σχολείου.

Η γνώση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους (π.χ. ως προς τον γραμματισμό και το είδος του στις χώρες καταγωγής), οδηγεί στην αντιμετώπιση των παιδιών αυτών ως ετερογενούς συνόλου. Το κυπριακό σχολείο υποδέχεται παιδιά με πολυποίκιλες καταβολές και ανάγκες, καθώς φέρνουν μαζί τους και παρουσιάζουν ένα ευρύ φάσμα εμπειριών και γνώσεων σε γλώσσες, γραμματισμό, πολιτισμικά στοιχεία, εμπειρίες προηγούμενης εκπαίδευσης στις χώρες καταγωγής και ιστορίες μετακίνησης (Conteh 2015· Pim 2015).

Ποια είναι τα παιδιά που χρειάζονται ενίσχυση στην ελληνική ως δεύτερη γλώσσα στα κυπριακά σχολεία; Ποιες ιδιαιτερότητες παρουσιάζουν και ποιες ανάγκες αναδύονται ως προς την ενίσχυσή τους; Το Σχεδιάγραμμα 1 απεικονίζει τις κυριότερες ομάδες και τις ανάγκες που προκύπτουν για τη διδασκαλία στην τάξη υποδοχής.

Σχεδιάγραμμα 1: Ομάδες παιδιών και ανάγκες στήριξης

ΟΜΑΔΑ	ΑΝΑΓΚΕΣ
<p>A. Παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία πρώτης γενιάς (δεν γεννήθηκαν στην Κύπρο), τα οποία έχουν φοιτήσει σε σχολείο της χώρας τους μέχρι κάποια τάξη (κατέχουν τον μηχανισμό ανάγνωσης στην πρώτη τους γλώσσα, γνωρίζουν πώς μαθαίνεται μια γλώσσα και κατέχουν έννοιες από διάφορα μαθήματα). Δεν έχουν καμία γνώση της ελληνικής.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Εκμάθηση των αντιστοιχιών των ελληνικών συμβόλων και των φωνημάτων τους (δεν ξαναδιδάσκονται τον μηχανισμό ανάγνωσης). Ιδέες για τη διδασκαλία των γραμμάτων στην ομάδα αυτή δίνονται στο Κεφάλαιο 2. • Βασικές επικοινωνιακές δεξιότητες στα ελληνικά (κατανόηση παραγωγή προφορικού λόγου). • Λεξιλόγιο. • Στοιχεία βασικής γραμματικής για επίτευξη επικοινωνίας.
<p>B. Παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία, παιδιά προσφύγων, ασυνόδευτα παιδιά, παιδιά Ρομά, τα οποία θα φοιτήσουν (λόγω της ηλικίας και της γνωστικής τους ανάπτυξης) στην Α΄ δημοτικού. Θα μάθουν για πρώτη φορά μηχανισμό ανάγνωσης.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Η πρώτη ανάγνωση διδάσκεται στην κανονική τάξη (όχι στις ώρες διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης). • Εκμάθηση λεξιλογίου, κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου. • Από τον παρόντα οδηγό, ενδείκνυται να διδαχθούν μόνο τις δραστηριότητες που αφορούν στο λεξιλόγιο των ενοτήτων, στην ακουστική κατανόηση και στην παραγωγή προφορικού λόγου.

Γ. Ασυνόδευτα παιδιά, αιτητές/τριες ασύλου, τα οποία είναι σε ηλικία μεγαλύτερη της Α΄ Δημοτικού και δεν έχουν φοιτήσει ποτέ σε σχολείο (δεν κατέχουν μηχανισμό ανάγνωσης, ούτε συγκεκριμένες συμβάσεις που απαιτούνται για τη φοίτηση σε σχολείο, δεν έχουν αναπτύξει στοιχεία γραμματισμού σε καμία γλώσσα).

- Διδασκαλία του μηχανισμού ανάγνωσης στις ώρες διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας με παράλληλη διδασκαλία:
 - ο λεξιλογίου,
 - ο βασικών διαπροσωπικών επικοινωνιακών δεξιοτήτων στα ελληνικά,
 - ο συμβάσεων της φοίτησης σε σχολείο (πρόγραμμα, κανόνες σχολείου κ.λπ.).

Δ. Παιδιά Ρομά, τα οποία έχουν ως πρώτη γλώσσα τη διάλεκτό τους (με τουρκικές, βουλγαρικές, ρουμανικές επιρροές ανάλογα με την καταγωγή). Οι διάλεκτοι των Ρομά είναι προφορικές (δεν υπάρχει γραπτή καταγραφή) (Σκούρτου 2015).

- Συστήνεται η δίγλωσση προσέγγιση στη διδασκαλία (δημιουργία κινήτρου για κανονική φοίτηση στα σχολεία).
- Δηλαδή, ενώ τα παιδιά θα μαθαίνουν ανάγνωση ή λεξιλόγιο στα ελληνικά, μπορούν να τα χρησιμοποιούν ώστε να αποδώσουν γραπτά και τις αντίστοιχες λέξεις στη διάλεκτό τους (αφού δεν υπάρχει αλφάβητο) (Σκούρτου 2015).

Από το Σχεδιάγραμμα 1, προκύπτουν τα εξής ερωτήματα:

1. Γιατί τα παιδιά που έμαθαν τον μηχανισμό ανάγνωσης στη μητρική τους γλώσσα δεν χρειάζεται να διδαχθούν ξανά τον μηχανισμό και στα ελληνικά;

Σύμφωνα με την Αρχή της Αλληλεξάρτησης των Γλωσσών και την υπόθεση της Κοινής Υποκείμενης Γλωσσικής Ικανότητας (Cummins 2005), όποια έννοια ή μηχανισμός κατακτηθεί ή κατανοηθεί μέσω της μίας ή της άλλης γλώσσας, αποθηκεύεται σε μια «κοινή δεξαμενή» (Σκούρτου 2011: 130). Συνεπώς, το δίγλωσσο άτομο μπορεί να αξιοποιήσει και να ανασύρει την εν λόγω έννοια, δεξιότητα ή μηχανισμό σε οποιαδήποτε από τις διαθέσιμες σε αυτό γλώσσες. Δηλαδή, από τη στιγμή που μια έννοια ή δεξιότητα κατακτηθεί σε μια γλώσσα, δεν χρειάζεται να κατακτηθεί εκ νέου σε μια δεύτερη. Αυτό που υπάρχει ανάγκη να κατακτηθεί είναι ο τρόπος που αυτή η έννοια εκφέρεται στην άλλη γλώσσα, δηλαδή η εκμάθηση των επιφανειακών χαρακτηριστικών της. Η εν λόγω αρχή και η υπόθεση, έχουν απεικονισθεί με ένα διπλό παγόβουνο (Σχήμα 1):

Σχήμα 1: Η αναλογία του διπλού παγόβουνου (Baker 2001: 241)

Με βάση την πιο πάνω αναλογία του διπλού παγόβουνου, οι δεξιότητες της γραφής και της ανάγνωσης, αν έχουν κατακτηθεί σε μια γλώσσα, έχουν «αποθηκευτεί» στο Κεντρικό Σύστημα Λειτουργίας. Κατά την εκμάθηση μιας δεύτερης γλώσσας, το μόνο που απαιτείται είναι η διδασκαλία των επιφανειακών χαρακτηριστικών της, δηλαδή, στο παράδειγμα της ανάγνωσης, η προφορά των γραμμάτων και κάποιες ιδιαιτερότητες στους συνδυασμούς τους, και όχι ο μηχανισμός ανάγνωσης (ότι δηλαδή τα σύμβολα (γράμματα) έχουν συγκεκριμένους ήχους και όταν συνδυάζονται σχηματίζουν συλλαβές, λέξεις, φράσεις, προτάσεις, κείμενα κ.λπ.) γιατί ως δεξιότητα έχει ήδη αναπτυχθεί στα παιδιά, σε μια άλλη γλώσσα (Conteh 2015· Pim 2015· Σκούρτου 2011· Cummins 2005).

2. Γιατί τα παιδιά που θα φοιτήσουν (λόγω ηλικίας και γνωστικού επιπέδου) στην Α΄ τάξη, στις ώρες διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης θα διδάσκονται μόνο λεξιλόγιο, κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου;

Τα παιδιά που θα φοιτήσουν στην Α΄ Δημοτικού θα διδαχθούν για πρώτη φορά στη ζωή τους τον μηχανισμό ανάγνωσης (δεν τον κατέχουν σε καμία γλώσσα). Η διδασκαλία του μηχανισμού ανάγνωσης, η οποία γίνεται για πρώτη φορά, απαιτεί διαφορετική μεθοδολογία από αυτήν που προτείνεται στον Οδηγό (και η οποία αφορά στα παιδιά που έχουν μάθει τον μηχανισμό ανάγνωσης στην πρώτη τους γλώσσα). Έτσι, τα παιδιά αυτά θα παρουσιάζουν ανάγκες για απόκτηση των βασικών επικοινωνιακών δεξιοτήτων (κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου) όπως και βασικού λεξιλογίου στα ελληνικά. Συνεπώς, αν προέρχονται από την Α΄ τάξη, τα παιδιά δεν ενδείκνυται να βγαίνουν από την κανονική τους τάξη κατά τις ώρες διδασκαλίας της πρώτης ανάγνωσης. Επίσης, από τον Οδηγό θα κάνουν τις δραστηριότητες που αφορούν σε παιχνίδια, εκμάθηση λεξιλογίου καθώς και κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου. Βέβαια, όταν τα παιδιά κατακτήσουν μετά από κάποιο διάστημα τον μηχανισμό ανάγνωσης, τότε θα μπορούν να κάνουν και τις υπόλοιπες δραστηριότητες (γραπτού λόγου) οι οποίες υπάρχουν στον Οδηγό.

3. Τι περιλαμβάνει ο παρών Οδηγός Εκπαιδευτικού για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας;

Ο Οδηγός Εκπαιδευτικού για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας δημιουργήθηκε από εκπαιδευτικούς για εκπαιδευτικούς. Η δημιουργία του εντάσσεται στο έργο «Μέτρα για Βελτίωση της Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Ένταξης Παιδιών Τρίτων Χωρών στην Κύπρο», το οποίο συντονίζεται από το Π.Ι. και συγχρηματοδοτείται από το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης και την Κυπριακή Δημοκρατία. Η ανάπτυξή του βασίστηκε σε δύο άξονες:

1. Στη βάση των εμπειριών των εκπαιδευτικών ως προς τις ανάγκες, τις προκλήσεις και τις ιδιαιτερότητες που αναδύθηκαν από την καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική, και την εμπειρία τους στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας στα σχολεία της Κύπρου.
2. Στη βιβλιογραφία που αφορά στη διδασκαλία μιας δεύτερης γλώσσας, στην ανάπτυξη υλικού, στη διδασκαλία λεξιλογίου, και στις μεθόδους διδασκαλίας των τεσσάρων διαστάσεων της γλωσσικής ικανότητας, δηλαδή της κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου (Αμπάτη & Κατσάρου 2015· Conteh 2015· Prim 2015· Γρίβα & Σέμογλου, 2013·

Νικολαΐδου 2012· Παναγιωτίδου 2012· Prim 2012· Scott 2009· Κ.Ε.Π.Α. 2008· Μήτσης 2004· Council of Europe 2001· Eiinhorn, 2001).

Η ανάπτυξη των ενοτήτων απευθύνεται σε παιδιά που βρίσκονται στο επίπεδο αρχαρίων (Α1) του Κ.Ε.Π.Α. (Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις γλώσσες) (Κ.Ε.Π.Α. 2008, Council of Europe 2001). Με βάση τα επίπεδα του Κ.Ε.Π.Α, έχουν αναπτυχθεί 17 ενότητες (Κεφάλαιο 4), οι οποίες περιλαμβάνουν δραστηριότητες που αφορούν στις τέσσερις δεξιότητες, δηλαδή την κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου. Κάθε ενότητα συνοδεύεται από:

1. Σχέδιο μαθήματος – Οργάνωση της Ενότητας (περιγράφονται αναλυτικά οι στόχοι, οι δραστηριότητες καθώς ο τρόπος υλοποίησής τους).
2. Φύλλα εργασίας: περιλαμβάνουν δραστηριότητες, κείμενα, παιχνίδια κ.λπ.
3. Φυλλάδιο λεξιλογίου: το λεξιλόγιο της κάθε ενότητας δίνεται σε μορφή εικόνων (λεξιλόγιο_draft) και σε κάθε ενότητα δίνονται λεπτομερείς οδηγίες για το πώς χρησιμοποιείται, στο αντίστοιχο σχέδιο μαθήματος (Οργάνωση Ενότητας).
4. Παρουσίαση με το λεξιλόγιο της ενότητας - flashcards: δίνεται σε μορφή παρουσίασης .ppt κάθε φορά το λεξιλόγιο του μαθήματος με τις νέες λέξεις και τις εικόνες τους. Αυτές οι παρουσιάσεις, αν τυπωθούν ανά 4 ή 6 σε χαρτόνι, γίνονται flashcards.
5. Παρουσίαση με τα ρήματα της ενότητας και την κλίση τους: δίνεται σε μορφή παρουσίασης .ppt. Τα ρήματα μπορούν να εκτυπώνονται σε μικρές καρτέλες και να τοποθετούνται στους φακέλους ρημάτων ανάλογα με τη συζυγία στην οποία ανήκουν (δίνονται σχετικές ιδέες στα σχέδια μαθήματος).
6. Κάρτες παραγωγής προφορικού λόγου: δίνονται σε μορφή παρουσίασης .ppt. Σε κάθε ενότητα προτείνονται δραστηριότητες για παραγωγή προφορικού λόγου. Λόγω του ότι τα παιδιά βρίσκονται σε αρχάριο επίπεδο, δίνονται πάντα στηρίγματα (Νικολαΐδου 2012· Παναγιωτίδου 2012).
7. Κάρτες παραγωγής γραπτού λόγου: δίνονται σε μορφή παρουσίασης .ppt. Σε κάθε ενότητα, προτείνονται δραστηριότητες για παραγωγή γραπτού λόγου. Λόγω του ότι τα παιδιά βρίσκονται σε αρχάριο επίπεδο, δίνονται πάντα στηρίγματα (Αμπάτη & Κατσάρου 2015· Μήτσης 2004).
8. Οτιδήποτε άλλο περιγράφεται στο έντυπο της οργάνωσης της κάθε ενότητας (στα σχέδια μαθήματος).

Η αξιολόγηση που γίνεται είναι συνήθως συντρέχουσα και διαμορφωτική. Σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να γίνεται και με σύντομα γραπτά ή προφορικά τεστ.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι κάποιες από τις δραστηριότητες που προτείνονται στις ενότητες του Οδηγού οι οποίες αφορούν στο οριστικό άρθρο, στις καταλήξεις ρημάτων, στις συζυγίες, στον σχηματισμό των χρόνων και των εγκλίσεων (πινακάκια οριστικού άρθρου ενικού – πληθυντικού, ευρετήριο οριστικού άρθρου, φάκελοι ρημάτων (α΄ συζυγίας («λευκά» και «κίτρινα ρήματα») και β΄ συζυγίας)) βασίστηκαν στις παρατηρήσεις από την εκπαιδευτική πράξη αλλά και σε διάφορες έρευνες που αφορούν στα συνηθέστερα λάθη που κάνουν όσοι/όσες μαθαίνουν τα ελληνικά ως δεύτερη/ξένη γλώσσα (Παπαδοπούλου & Τζιμώκας, 2012· Σφυρόερα 2003).

Σχετικές οδηγίες οι οποίες αφορούν στην περιγραφή, την εξήγηση καθώς και τον τρόπο χρήσης του κάθε υλικού ή μέσου διδασκαλίας το οποίο προτείνεται στα σχέδια μαθήματος, δίνονται αναλυτικά στο Κεφάλαιο 3 (Μέσα και Υλικά - Επεξήγηση).

Ο τρόπος ανάπτυξης των ενοτήτων, η συγγραφή των σχεδίων μαθήματος (οργάνωση ενότητας) καθώς και όλα τα συνοδευτικά τους, αναπτύχθηκαν με βάση τα πρότυπα εργασίας της εκπαιδευτικού Γιάννακα Χρυσοβαλάντης, η οποία εφαρμόζει τον συγκεκριμένο τρόπο εργασίας εδώ και πολλά χρόνια. Οι ενότητες αναπτύχθηκαν από τους/τις εκπαιδευτικούς (με αλφαβητική σειρά): Γιάννακα Χρυσοβαλάντη, Κυπριανού Δέσπω και Κωνσταντινίδη Αθήνο. Τη γενική επιμέλεια των ενοτήτων και τον συντονισμό ανάπτυξης του Οδηγού έχει το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Δέσπω Κυπριανού). Κριτική Ανάγνωση του Οδηγού έγινε από την Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου, κ. Τσιπλάκου Σταυρούλα.

Θερμές ευχαριστίες εκφράζονται στη συγγραφική ομάδα των βιβλίων των Μαθηματικών της Α' δημοτικού (Υ.Π.Π. 2014) και στην Υ.Α.Π. για την παραχώρηση διάφορων εικόνων από τα βιβλία που εξέδωσαν.

2. Διαδικασία ομαδικής διδασκαλίας γραμμάτων¹

Παρουσιάζονται τα γράμματα σε καρτέλες και αναφέρεται μόνο η αντιστοιχία γραμμάτων-ήχων. Κατά την παρουσίαση, οι μαθητές/τριες καλούνται να σχηματίσουν το μικρό και κεφαλαίο γράμμα πάνω σε ένα πινακάκι και να επαναλάβουν τη «φωνή» που ακούνε. Τα παιδιά τα οποία γνωρίζουν πρώτη γραφή και ανάγνωση στη μητρική τους γλώσσα μπορούν να σημειώσουν στο πίσω μέρος τους τετραδίου τους τις όποιες αντιστοιχίες μεταξύ των ελληνικών και της μητρικής τους γλώσσας.

Η παρουσίαση θα πρέπει να γίνεται πολλές φορές, έτσι ώστε τα παιδιά να καταφέρνουν να απομνημονεύσουν όσα πιο πολλά γράμματα μπορούν. Αναμένεται ότι τα παιδιά που γνωρίζουν ανάγνωση και γραφή στη μητρική τους γλώσσα θα απομνημονεύσουν σε πολύ μικρό χρόνο τα γράμματα. Οι καρτέλες τοποθετούνται στον πίνακα.

Στη συνέχεια δίνονται στους μαθητές/τριες τα γράμματα σε καρτέλες, διαφορετική καρτέλα για το κεφαλαίο και διαφορετική για το μικρό γράμμα. Ζητήστε από τα παιδιά να βάλουν μαζί το μικρό με το αντίστοιχο κεφαλαίο. Πείτε τη «φωνή» δυνατά και ζητήστε από τους μαθητές/τριες να σας δείξουν το αντίστοιχο γράμμα. Ρωτήστε κάθε παιδί να σας πει αν ξέρει κάποια λέξη που να αρχίζει από το γράμμα αυτό ή να δείξει το γράμμα σε κάποια από τις λέξεις που βρίσκονται στην αίθουσα διδασκαλίας.

Για κάθε γράμμα δίνεται ξεχωριστό φύλλο εργασίας για εξάσκηση και συστήνεται και γραφή στο τετράδιο γραφής. Σημαντικό είναι κάθε γράμμα να τοποθετείται από την αρχή στα φωνήεντα ή στα σύμφωνα με κάποιο τρόπο. Αυτό βοηθά αργότερα στον τονισμό.

Αφού γίνει μία καλή εξάσκηση στα γράμματα, δώστε στους μαθητές/τριες το κείμενο που αντιστοιχεί στα γράμματα που διδάχθηκαν και γράψτε και εσείς το κείμενο στον πίνακα. Διαβάστε πολλές φορές τις προτάσεις, στην αρχή μόνοι/ες σας και στη συνέχεια μαζί με τα παιδιά. Αν το κείμενο περιέχει λέξεις με γράμματα, δίψηφα ή

¹ Τα γράμματα που θα διδάσκονται, όπως και τα κείμενα, δίνονται στα σχετικά σχέδια μαθήματος και στα φύλλα εργασίας.

συμπλέγματα τα οποία οι μαθητές/τριες δεν έχουν διδαχθεί, οι λέξεις αυτές διαβάζονται ολικά. Χρησιμοποιήστε τεχνικές πρώτης ανάγνωσης για την επεξεργασία του κειμένου.

Ακούστε το τραγούδι του αλφάβητου στο τέλος κάθε προπαρασκευαστικού μαθήματος για να βοηθήσετε τα παιδιά.

Κάντε επανάληψη κάθε φορά τα προηγούμενα γράμματα πριν πάτε στα επόμενα. Όταν ολοκληρωθεί η διδασκαλία των γραμμάτων του αλφαβήτου, αφιερώστε σε κάθε μάθημα πέντε (5) λεπτά για να πείτε δυνατά με τα παιδιά το αλφάβητο (μόνο τις αντιστοιχίες γραμμάτων-ήχων). Αργότερα, μπορείτε να συνδυάστε κάθε γράμμα με μία λέξη από το καινούργιο λεξιλόγιο το οποίο μαθαίνουν οι μαθητές/τριες.

3. Μέσα και Υλικά - Επεξήγηση²

1. Φύλλα Εργασίας

Παρέχονται για κάθε ενότητα. Οι ασκήσεις είναι συνήθως διαβαθμισμένης δυσκολίας. Μπορεί να γίνει επιλογή ανάλογα με το επίπεδο των μαθητών/τριών, την ηλικία τους και τις ώρες ενίσχυσης που δέχονται. Οι ασκήσεις είναι ενδεικτικές. Ο/Η κάθε εκπαιδευτικός μπορεί να προσθέσει και να αφαιρέσει ασκήσεις ανάλογα με τις ανάγκες της ομάδας των μαθητών/τριών του/της.

2. Τετράδιο Γραφής

Είναι προαιρετικό και διαμορφώνεται ανάλογα με το επίπεδο των μαθητών/τριών. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για εργασία μέσα στην ομάδα ενισχυτικής διδασκαλίας ελληνικών, είτε μέσα στην τάξη του κάθε μαθητή/τριας, αφού χρησιμοποιείται για απλή εξάσκηση γραμμάτων ή λέξεων.

3. Τετράδιο Μαθητή

Σημειώνονται οι καινούργιες φράσεις ή λέξεις του μαθήματος και γίνονται οι ασκήσεις που δεν περιλαμβάνονται στα φύλλα εργασίας. Σε αυτό το τετράδιο μπορούν οι μαθητές/τριες να κρατάνε σημειώσεις και στη μητρική τους γλώσσα, όπου αυτό είναι εφικτό.

4. Ευρετήριο Οριστικού Άρθρου

Τετράδιο χωρισμένο σε δύο στήλες, μία για τα ουσιαστικά του ενικού αριθμού (αρσενικά, θηλυκά, ουδέτερα) και μία για τα ουσιαστικά του πληθυντικού αριθμού. Ταξινομούνται τα ουσιαστικά του καινούργιου λεξιλογίου κάθε μαθήματος ανάλογα με το **γένος** τους. Αν η λέξη είναι εξαίρεση (π.χ. η οδός) μπορεί να σημειώνεται με διαφορετικό χρώμα. Συνοδεύεται από τον Πίνακα Οριστικού Άρθρου.

² Σε κάθε σχέδιο μαθήματος προτείνονται διάφορες δραστηριότητες οι οποίες παραπέμπουν σε αυτά τα μέσα.

5. Πίνακας Οριστικού Άρθρου

Βασικές καταλήξεις των ουσιαστικών σε κάθε γένος. Είναι σκόπιμο να είναι πλαστικοποιημένος και κολλημένος πάνω στα θρανία των μαθητών/τριών. Συνδυάζεται με το Ευρετήριο Οριστικού Άρθρου.

6. Αυτοσχέδιο Λεξικό και Draft Λεξιλογίου.

Τετράδιο Ιχνογραφίας στο οποίο κολλάμε το Draft Λεξιλογίου που παρέχεται σε κάθε ενότητα. Δημιουργείται έτσι στο τέλος της χρονιάς ένα συγκεντρωτικό λεξικό του βασικού λεξιλογίου (ουσιαστικά).

7. Φάκελοι Ρημάτων

Φάκελοι διαφορετικών χρωμάτων με κλιτικό παράδειγμα για κάθε τύπο ρήματος που διδάσκεται. Ταξινομούνται καρτέλες με το κάθε νέο ρήμα που διδάσκεται, ανάλογα με τον τύπο του κάθε ρήματος. Για παράδειγμα, θα μπορούσαμε να έχουμε διαφορετικούς φακέλους για

1. ρήματα α΄ συζυγίας ενεργητικής φωνής: σε αυτή την ομάδα, υπάρχουν και ρήματα που είναι εξαιρέσεις ως προς τον σχηματισμό των χρόνων και των εγκλίσεων (π.χ. πίνω, τρώω, κάνω, μένω κ.λπ.). Έτσι, θα μπορούσαμε να τα δίνουμε σε δύο χρώματα στα παιδιά: λευκό χρώμα τα ρήματα που σχηματίζουν ομαλά τους χρόνους και τις εγκλίσεις (π.χ. διαβάζω, γράφω κ.λπ.) και σε κίτρινο χρώμα όσα είναι εξαιρέσεις. Αναλυτικές οδηγίες δίνονται στην οργάνωση της κάθε ενότητας.
2. ρήματα β΄ συζυγίας ενεργητικής φωνής.
3. ρήματα α΄ συζυγίας παθητικής φωνής.
4. ρήματα β΄ συζυγίας παθητικής φωνής.

8. Αλφάβητο

Κάρτες αλφαβήτου χωρίς εικόνα, οι οποίες χρησιμοποιείται στην αρχική διδασκαλία του αλφάβητου, προτού οι μαθητές κατακτήσουν το βασικό λεξιλόγιο. Σταδιακά οι κάρτες αυτές, μπορούν να εμπλουτίζονται με εικόνες από το λεξιλόγιο που μαθαίνουν οι μαθητές/τριες.

9. Πινακάκι

Πινακάκι ή πλαστικοποιημένο χαρτί A4 που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για εξάσκηση, κυρίως σε μικρές ηλικίες.

10. Κάρτες Λεξιλογίου

Εικόνες από το βασικό λεξιλόγιο της κάθε ενότητας. Παρέχεται σε παρουσίαση .ppt ή μπορεί να εκτυπωθούν από τον/την εκπαιδευτικό.

4. Ενότητες Οδηγού Εκπαιδευτικού

Επίπεδο: Αρχάριο (Προκαταρτικό και A1)

1. Προπαρασκευαστική ενότητα: Βασικές φράσεις, γνωριμία με το σχολείο και τη λειτουργία του (Χρυσοβαλάντη Γιάννακα)
2. Γνωριμία – Συστάσεις – Χαιρετισμοί (Αθήνος Κωνσταντινίδης)
3. Παρουσίαση Εαυτού (Αθήνος Κωνσταντινίδης)
4. Αντικείμενα Σχολικής Τάξης (Χρυσοβαλάντη Γιάννακα)
5. Οικογένεια (Χρυσοβαλάντη Γιάννακα)
6. Καθημερινότητα - Τι κάνω κάθε μέρα (Αθήνος Κωνσταντινίδης)
7. Εστιατόριο – Φαγητό (Πρωί – Μεσημέρι - Βράδυ) (Χρυσοβαλάντη Γιάννακα)
8. Φρούτα – Λαχανικά (Επίσκεψη σε υπεραγορά) (Δέσπω Κυπριανού)
9. Μέρη σώματος – Θέματα υγείας (Δέσπω Κυπριανού)
10. Ρούχα – Ενδυμασία (Χρυσοβαλάντη Γιάννακα)
11. Καιρικές συνθήκες – Εποχές – Μήνες (Χρυσοβαλάντη Γιάννακα)
12. Ζώα (ήμερα, άγρια, θαλάσσια) (Δέσπω Κυπριανού)
13. Σπίτι – Δωμάτια / Έπιπλα δωματίων, αντικείμενα (Αθήνος Κωνσταντινίδης)
14. Επαγγέλματα (Αθήνος Κωνσταντινίδης)
15. Η γειτονιά μου (Δέσπω Κυπριανού)
16. Διακοπές – Μέσα μεταφοράς (Δέσπω Κυπριανού)
17. Παιχνίδια – Ψυχαγωγία – Αθλήματα (Δέσπω Κυπριανού)

Βιβλιογραφία

- Αμπάτη, Α., & Κατσάρου, Χ. (2015). Παραγωγή Προφορικού και Γραπτού λόγου. Στο Παπαδοπούλου, Δ., Αγαθοπούλου, Ε., & Πούλιου, Ε. (Επιμ). *Υποστήριξη της λειτουργίας των τάξεων υποδοχής. Ζητήματα γλωσσικής διδασκαλίας*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, σελ. 255-296.
- Baker, C. (2001). *Εισαγωγή στη διγλωσσία και στη δίγλωσση εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γρίβα, Ε., & Σέμογλου, Κ. (2013). *Ξένη Γλώσσα και Παιχνίδι: Κινητικές δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης στην πρωτοσχολική εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε.
- Conteh, J. (2015). *The EAL Teaching Book. Promoting Success for Multilingual Learners: Revised Second Edition*. London: Sage.
- Council of Europe. (2001). *A Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge University Press. Διαθέσιμο στο: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf, ημερομηνία προσπέλασης: 23/07/17.
- Cummins, J. (2005). *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση. Εκπαίδευση με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία της Ετερότητας*. Β΄ έκδοση βελτιωμένη. Αθήνα: Gutenberg.

- Einhorn, K. (2001). *Easy & Engaging ESL Activities and Mini-Books for Every Classroom*. New York: Scholastic.
- Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις γλώσσες: *Εκμάθηση, διδασκαλία, αξιολόγηση (ελληνική μετάφραση)* (2008). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας
- Μήτσης, Ν. (2004). *Εισαγωγή στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης (ή ξένης) γλώσσας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Νικολαΐδου, Κ. (2012). Προτάσεις Διδασκαλίας: Παραγωγή Προφορικού Λόγου. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. *Διαδρομές στη διδασκαλία της νέας ελληνικής*. Διαθέσιμο στο: <http://elearning.greek-language.gr/mod/resource/view.php?id=282>, ημερομηνία προσπέλασης: 21/07/17
- Παναγιωτίδου, Β. (2012). Προτάσεις Διδασκαλίας: Κατανόηση Προφορικού Λόγου. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. *Διαδρομές στη διδασκαλία της νέας ελληνικής*. Διαθέσιμο στο: <http://elearning.greek-language.gr/mod/resource/view.php?id=280>, ημερομηνία προσπέλασης: 21/07/17
- Παπαδοπούλου, Δ., & Τζιμώκας, Δ. (2012). «Λάθη: Είδη και Αντιμετώπισή τους.» *Διαδρομές στη διδασκαλία της νέας ελληνικής*. Διαθέσιμο στο: <http://elearning.greek-language.gr/mod/resource/view.php?id=624>, ημερομηνία προσπέλασης 23/07/17
- Prim, H. (2015). *How to support children learning English as an Additional Language*. LDA: Findel Education.
- Prim, H. (2012). *100 Ideas for Supporting Learners with EAL*. London: Continuum.
- Scott, C. (2009). *Teaching Children English as an Additional Language. A programme for 7-11 year olds*. London: Routledge.
- Σκούρτου, Ε. (2015). Η εκπαίδευση των παιδιών Ρομά. Στο: Σκούρτου Ε., & Κούρτη – Καζούλλη, Β. (2015). *Διγλωσσία και Διδασκαλία της Ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας*. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, σελ. 97-113. Διαθέσιμο στο: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/6346>, ημερομηνία προσπέλασης: 23/07/17
- Σκούρτου, Ε. (2011). *Η Διγλωσσία στο Σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σφυρόερα, Μ. (2003). Το λάθος ως εργαλείο μάθησης και διδασκαλίας, ΥΠΕΠΘ, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, (2014). *Μαθηματικά Α΄ δημοτικού, Μέρος Α*. Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, σελ. 21, 23, 38, 56, 90, 116, 139
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, (2014). *Μαθηματικά Α΄ δημοτικού, Μέρος Β*. Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, σελ. 13, 22, 48, 98
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, (2014). *Μαθηματικά Α΄ δημοτικού, Μέρος Γ*. Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, σελ. 26, 62, 65, 93, 110, 112, 121, 128, 139
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, (2014). *Μαθηματικά Α΄ δημοτικού, Μέρος Δ*. Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, σελ. 13, 148
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, (2014). *Μαθηματικά Α΄ δημοτικού, Μέρος Ε*. Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, σελ. 8, 103